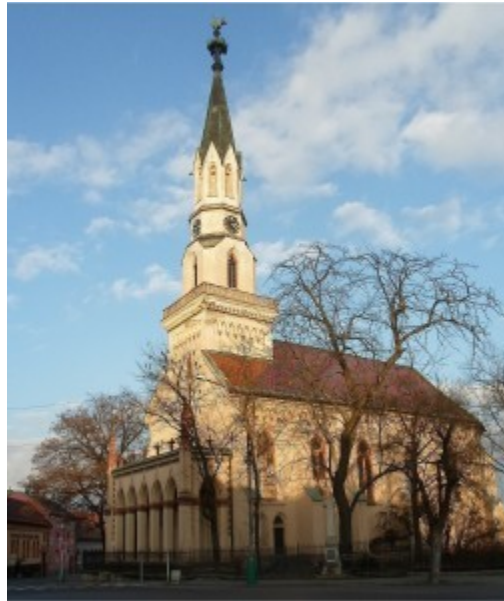

A losonci református templom

A 65 m magas tornyú templom mai neogótikus formájában 1854-ben épült Wagner János pesti építőmester terve alapján. A 25 x 11 m-es hajó keleti vége sokszögű, itt áll a festett, faragott szószék, az egyetlen fennmaradt 19. századi berendezési tárgy. A hajó nyugati végén négy díszes fejezetű oszlop tartja a karzatot ahol hiányzik az 1945-ben tönkrement orgona. A teret mérműves ablakok világítják meg. A mennyezetén, bordás csillag- és hálóboltozat van. A bordaívek leveles fejezetű falpillérekre futnak le. Az oszlopcsarnokos, gótikus kővirágokkal díszített nyugati főbejárat felett emelkedik a torony, csúcsán az 1,8 méteres rézkakas. A toronyban egy harang lakik. Az óra négy égtáj felé mutatja az időt. Ez a harmadik az egymásra épített templomok közül, melyik itt álltak a Losonczy család birtokán, Losonc központjában. A templomot I. Károly 1327-es oklevele említi. Ennek négyzet alaprajzú kora gótikus szentélyfalait 1978-ban feltárták. A kálvini hitre tért losonciak 1609-ben újjáépítették a régi romos templomot, amely gótikus-reneszánsz formájában létezett még a 19. sz. 40-es éveiben. Az erődtemplom sarokbástyájában az egyháztanács és Nógrád-megye közgyűlése ülésezett. 1849-ben az oroszok Losoncot felgyújtották. A ref. templom is leégett. 1851-ben újjáépítés közben kriptát tártak fel csontokkal, ékszerekkel. A lelet Pestre a Nemzeti Múzeumba került, ma is ott van. Sosem derült ki, ki viselte a 16. sz. végi gyűrűket, boglárokat, öveket, nyakláncokat, kinek a halotti leple volt az ezüst szálból font csipkeszalag. A kriptát akkor betemették, létezése elfelejtődött, csak 1978-ban került újra napvilágra.

Az új templom nemcsak a reformátusok, de az egész város büszkesége volt egészen a 2. világháború végéig. 1944/1945 fordulóján az ostromban a templom súlyos károkat szenvedett, berendezéséből csupán a szószék és a padok egy része maradt meg. A ref. egyházat az anyagi veszteségek mellett más csapások is érték. A hontalanság éveiben alapjaiban ingatták meg a nagy

múltú egyházat, melyet a beneši dekrétum alapján minden vagyonától megfosztottak. Az elkobzás de jure a templomra is vonatkozott, ám ezt de facto nem érvényesítették. Az egyház földjeit, melyeknek jövedelme a lelkészek, a tanító, kántor, harangozó fizetésének alapját képezték, elkobozták úgy mint az iskolát, temetőt is. Az egyház megfogyva és megtörve, de fenntartotta jogfolytonosságát, a parókia épületét imateremmé alakították biztosítva a hitélet gyakorlását. Az üres, romos templom állaga tovább romlott. A hatóság felszólította az egyházat, tegye rendbe a templomot, vagy adja át az államnak. Az anyagilag ellehetetlenített, elnéptelenedő ref. egyháznak esélye sem volt helyreállításra, így engedve a teljes felújítást kínáló hatóságok nyomásának, az épület megmentése érdekében lemondott a templomról az állam javára. 1978-ban a műemlékvédelem megkezdte a restaurálást. A beltért felásták, romkertet alakítottak ki, amely fölött acélszerkezet tartja az új járósíntet. Láthatóvá váltak a korábbi templomok falmaradványai, a kriptán kívül egy csontvázas sír is, ahol 1851-ben 15. sz. végi, 16. sz. eleji ezüst érméket találtak. A sírkövet 1851-ben beépítették a templom falába, gótikus kisbetűs körirata már nem olvasható. Látható lett a régi templom cseréptéglákkal kirakott padlózatának egy része két oszlop-lábbal.

A felújított templomot 1988-ban a járási múzeum időszakos kiállító helyiségeként nyitották meg. 1990 után a templom bírósági úton való visszaigénylése nem járt sikerrel, a közben a Besztercebányai Megyei Önkormányzat tulajdonába került épületet az egyház az MKP megyei képviselői támogatásával igényelte vissza. 2004-ben a megyei közgyűlés jóváhagyta, hogy a „fölső ingatlant“ átírási illeték fejében visszakapja az egyház. 2005-ben elkezdődhetett a rendeltetésszerű használat, az Igehirdetés, annak szellemében, ami a szószéken olvasható: Boldogok, a kik hallgatják az Istennek beszédét, és megtartják azt. 2015-ben emléktáblát avattak a templomban a felszentelés 150. , állami tulajdonból az egyház tulajdonába való visszaszerzésének 10. évfordulója alkalmából.

Losonc legkiemelkedőbb műemléke – a szó szoros, építészeti és átvitt, történelmi értelmében egyaránt – a magas, karcsú tornyú, neogótikus református templom, melyet a népnyelv csak kakasos templomnak nevez. Jelentőségét jól tükrözi a szélkakasban elhelyezett emlékirat szövege: „Az újított mű készen áll, karcsú merész tornyával, fenségesen összefutó boltíveivel, virágos oszloprendével hivatva hirdetni évszázadokon át, hogy számban megfogyatkozott, de vallásos és hazafias misszióval bíró egyházunk, mely a múltban soha hűtlen nem volt, az Isten dicsőségét hálaadással hirdeti ma is. A templom hányatott története, számos jeles személyiséghez kapcsolódik: Itt volt lelkész Csúzi-Cseh Jakab, gályarab prédikátor, utóbb püspök (1672-1679), itt keresztelték 1674-ben Ráday Pált, aki utóbb II. Rákóczi Ferenc személyi titkára, a református egyház első főgondnoka lett, csakúgy mint 1769-ben Kármán Józsefet, a felvilágosodás korának íróját, lapkiadóját. De itt keresztelték 1889-ben Magyarországi majdani köztársasági elnökét, Tildy Zoltán ref. lelkészt is. Itt hirdette az Igét Sörös Béla, a Magyar Lithurgia történetének írója, a losonci Theológiai Szeminárium (1925-1938) alapító igazgatója.

A templom járószintje alatt 1978-ban kialakított romkert egyedülálló felvidéki viszonylatban. A láthatóvá tett kriptába egy feltételezés szerint (H. Kolba Judit: A Losonci ékszerlelet, Folia Archaeologica XL., Budapest, 1989) a Balassi Bálint múzsájaként ismert Losonczi Annát temethették a 16. sz. végén. A Magyar Nemzeti Múzeumban őrzött losonci lelet mindenesetre a második legnagyobb magyarországi reneszánsz ékszerlelet. A templom története – 1849-es és 1945-ös pusztulása, a hontalanság éveiben történt elkobzása, kései visszaszerzése – a felvidéki magyar sors megannyi mementója. Az is ékesszóló tény, hogy ebben a templomban 400 év alatt mindig magyarul hirdették az Igét és énekelték a zsoltárokat. A templom a szlovák és katolikus többségű Felső Nógrádban ma is a magyarság „erős vára“.

A látványos műemléképület a helyi lelkésszel történő egyeztetés után látogatható. Ezzel a lehetőséggel az utóbb időben egyre többen élnek.

a szószék

a fő homlokzat

a templom beltere